

při řešení základních problémů, jež například ve sféře mezinárodního práva mají podobu podrobného vymezení zásad mírového soužití, zákazu použití síly v mezinárodních vztazích, neintervence apod.

Diskusi o všech těchto otázkách je však

nutno vést, a to zejména s těmi autory ze Západu, kteří si přejí dialog s autory ze socialistických zemí a hledají pro něj společný základ i svěží argumenty.

VLADIMÍR KOPAL

SOUČASNÝ SVĚT V ÚVAHÁCH W. W. ROSTOWA

W. W. Rostow, *The Stages of Economic Growth, A Non-Communist Manifesto*, The University Press, Cambridge 1960, 178 s.

W. W. Rostow, *View from the Seventh Floor*, Harper & Row, New York 1964, 178 s.

W. W. Rostow, *The Great Transition: Tasks of the First and Second Postwar Generations*, Lecture at the University of Leeds, the Department of State Bulletin, Vol. LVI, No. 1448, 1967 (27. březen), str. 491—504.

W. W. Rostow je renomovaný americký historik a ekonom, jehož nejvýznamnější práce jsou zaměřeny na úlohu ekonomického vývoje zejména v novějších dějinách lidstva. Jeho práce mají zvláštní význam proto, že je spojuje s praktickými problémy současné mezinárodní situace a současné americké zahraniční politiky (tohoto druhu je i první citovaná práce). Toto zaměření Rostowových prací bylo zřejmě hlavním důvodem, proč byl za Kennedyho, který se snažil dát americké zahraniční politice nové ideové náboje, vybrán za vedoucího oddělení státního departmentu pro plánování této politiky (v souvislosti s touto funkcí byla napsána druhá citovaná práce) a proč i v Johnsonově administrativě zastává významné místo prezidentova zvláštního poradce (názory z této činnosti se zřejmě obražejí v jeho třetí citované publikaci).

Vybrali jsme tedy uvedené tři práce W. W. Rostova k souhrnné recenzi nikoli náhodou. Jde v nich o souhrn názorů předního amerického vědce i veřejného činitele, který se významně podílel a podílí na formulování teoretických cílů i praktických úkolů americké zahraniční politiky v šedesátých letech.

První uvedenou práci, *The Stages of Economic Growth* [Stadia ekonomického růstu] vydanou v roce 1960, autor označil v podtitulu jako Nekomunistický manifest.

Má to tedy být práce vysloveně programová.¹⁾

Pro souvislost výkladu stručně shrnujeme Rostowův systém stadií ekonomického růstu. První je stadium tzv. tradičních společností, do nichž Rostow zahrnuje všechny společenské formace od čínských dynastií přes středomořské kultury až po evropský středověk, tedy vše, co marxismus nazývá předkapitalistickými společenskými formacemi.

Druhé je stadium vytváření předběžných podmínek pro hospodářský rozběh. V tomto stadiu se začíná uplatňovat působení moderní vědy, vznikají nové produkční funkce, nastává dynamický rozvoj světových trhů — což vše umožňuje kumulaci úroků a kapitálu, dochází k většímu rozvoji průmyslu, ale i zemědělství. Spolu s tím jdou i politické snahy o vytvoření výkonného centralizovaného národního státu, v jehož rámci tyto hlubší ekonomické procesy mohou lépe probíhat.

Třetí je stadium hospodářského rozběhu, kdy dochází ještě k většímu nahromadění podnikatelského kapitálu, k dalšímu technickému rozvoji a k dalšímu upevnění nové politické moci. Stadium rozběhu probíhá v několika dekadách, v Anglii ve dvou dekadách po roce 1783, ve Francii a USA v několika dekadách před rokem 1860, v Německu ve třetí čtvrti 19. století, v Japonsku v poslední čtvrti 19. století, v Rusku a Kanadě asi v letech 1890—1914, v Indii a Číně v padesátých letech tohoto století.

Čtvrté stadium charakterizuje autor jako úsilí o vyspělost, které trvá 40 — 60 let

¹⁾ K podrobnějšímu zhodnocení ekonomického obsahu knihy viz kritickou staf L. Urbana v publikaci *Eseje o teorii ekonomického růstu*, ACADEMIA, Praha 1967.

od začátku rozběhu. Probíhají podstatně hlubší hospodářské procesy, rozsáhle se zvětšuje dovoz a vývoz, dochází k přesunu od výroby uhlí, železa a výrobků těžkého strojírenství k obráběcím strojům, chemii a elektřině.

A konečně pátým obdobím je stadiu vysoké společenské spotřeby, které se vyznačuje přesunem k výrobě předmětů trvalé osobní spotřeby a k rozvoji služeb.

Rostovův výklad nás začne zajímat v okamžiku, kdy svou teorii stadií ekonomického růstu aplikuje v oblasti mezinárodní politiky. A do těchto poloh se Rostow dostává v VII. kapitole, v níž srovnává charakter amerického a sovětského hospodářského růstu a v níž zřejmě záměrně klade otázku, jaké jsou shodné a zejména pak rozdílné rysy amerického a sovětského růstu a zda „budoucí hospodářský růst SSSR je nebezpečím pro západní svět“.

Podle Rostowa základní rozdíl mezi americkou a sovětskou praxí hospodářského růstu záleží v tom, že USA úměrně rozdělily investice do těžkého a lehkého průmyslu, na spotřební zboží a služby, a tak dosáhly stadia všeobecného blahobytu, zatímco SSSR nadměrně koncentroval své investice do těžkého průmyslu, k vybudování mohutného vojenského potenciálu, a to záměrně na úkor spotřeby. „Ruské politické vedení se nyní snaží dostatku zdrojů, které skýtá hospodářská vyspělost, využít k tomu, že se pokouší o radikální expanzi sovětské moci na světové areně, ovšem snižováním tempa rozvoje spotřeby,“ píše Rostow. Je zarážející, jak právě Rostow jako historik lehce či spíše záměrně přechází historická fakta, jakými byla imperialistická intervence proti mladému sovětskému státu, nacistické ohrožení a napadení SSSR za druhé světové války, obklopení SSSR vojenskými základnami USA po této válce, zvýrazněné poválečným americkým monopolem atomové pumy. Což to nebyly prokazatelně historicky právě tyto skutečnosti a což to nebyla po druhé světové válce právě americká „zásluha“, že SSSR nemohl svého nepopíratelného hospodářského růstu — dosahovaného vzdor všem ničivým důsledkům obou světových válek — využít k většímu rozšíření spotřeby, že musil po celou dobu růstového období vynakládat obrovské prostředky na zajištění své obrany?

A když Rostow takto převrátil historickou skutečnost, nebylo už pro něho snadné dále rozvíjet tuto převrácenou logiku. V kapitole VIII promítá problém války ve vztahu ke své teorii o stadiích

růstu a obviňuje Sovětský svaz, že svého dosahovaného hospodářského růstu využívá především k agresivním cílům.

Podle Rostowa v posledních asi třech stoletích vznikají tři dráhy válek:

1. Války koloniálních mocností o uchvácení zemí, nalézajících se ve stadiu tradičních společností, a války mezi koloniálními mocnostmi samými.

2. Regionální agrese, to znamená války mezi nově vzniklými národními státy v ranějších stadiích růstu.

3. Hromadné války tohoto století o vliv v euroasijské oblasti, které podnikaly velmoci, nabývající vyspělosti; místo aby jako Amerika obrátily svůj hospodářský růst na spotřebu, soustředily jej na agresi. Tak tomu bylo v případě Německa, Japonska a Ruska. Rostow na základě své převrácené logiky neváhá sem bez skrupulí začlenit i politiku SSSR po druhé světové válce.

K nepravděpodobným závěrům dochází též Rostow, když problémy růstu promítá na problém míru v kapitole IX. V dějinách lidstva působí nový významný faktor — nukleární zbraně. Zatím se vytvořila rovnováha dvou atomových velmocí — SSSR a USA. Avšak nabýváním vyspělosti budou další státy usilovat a získávat nukleární statut: „Aréna moci se zvětší natolik, že se stane po prvé v dějinách skutečně globální, a střediska efektivní moci v této areně se budou množit. Představa bipolárního světa, ve kterém jsou všichni mimo Washington a Moskvu diváky, je nepřesná nyní a postupem doby bude stále nepřesnější. I my jsme stále v zajetí v podstatě bipolárního závodění ve zbrojení, ve skutečnosti se přibližujeme věku rozptýlené moci, ve kterém obraz euroasijské hegemonie — obávaný i vábný — ztratí svou realitu a ovládnutí světa bude stále méně reálným cílem za předpokladu, že bude stále udržována nukleární rovnováha.“

Problém zachování míru pak podle Rostowa záleží v kontrole zbraní, ve vytvoření tělesa inspektorů, kteří by měli přístup do všech společností a zajišťovali by, aby nebyly přechovávány zbraně v rozporu s dohodami o úrovni výzbroje, a tak se zabránilo překvapivému útoku.

Rostow snadno přechází všechny sovětské návrhy na zmírnění napětí odzbrojením, jako by jich nebylo. Naopak, staví jako problém, zda Moskva přijme takové návrhy na zabezpečení míru, o jakých se zmiňuje. Vyslovuje dokonce závažné obavy, že Moskva tyto návrhy nepřijme, neboť jsou v rozporu s údajnou linií

Moskvy nastolit v celém světě komunismus. Ba co horšího! Rostow předvídá neochotu Moskvy zejména vzhledem k tomu, co nazývá „domácí dimensí problému“: Sovětský stát je prý založen na tom, že svět je nesmiřitelně nepřátelský, že v něm probíhá neúprosný zápas, a proto pokládá za nutné budovat vlastní obrovskou vojenskou sílu, udržovat silný policejní stát, podřídit tomu i ekonomická hlediska. Kdyby Sovětský svaz přijal systém kontroly inspektorů, kdyby se vytvořily podmínky pro snížení závodů ve zbrojení, kdyby i v Rusku byla vytvořena otevřená společnost a otevřely se dveře vysoké masové spotřebě, bylo by to drastickou revizí dosavadních sovětských koncepcí a institucí — tomu se ovšem nynější sovětské vedení snaží vyhnout. „Z hlediska stadií růstu je Rusko státem, hledajícím přeměnu své vyspělosti v světový primát tím, že odsunuje a tlumí příchod věku masové spotřeby,“ uzavírá Rostow.

Je tedy možno shrnout, že práce *The Stages of Economic Growth*, zejména v oněch partiích, v nichž na základě ekonomických rozborů činí závěry pro mezinárodně politickou oblast, vykazuje tendenci antikomunistický charakter natolik, že ztrácí míru a objektivitu pro historická fakta, že opouští cestu vědeckého přístupu.

Další Rostowova práce, *View from the Seventh Floor* (Pohled ze sedmého poschodí), je poněkud jiného charakteru, nikoli však odlišného obsahového a ideového zabarvení. Jde o práci napsanou na přání D. Ruska pro účely propagandy, tedy o práci pochopitelně jednostrannou.

První část knihy vysvětluje globální strategii USA. Zde Rostow stojí před velmi náročným úkolem: má zdůvodnit celou onu širokou politikou, mocenskou angažovanost USA po celém světě, tak jak se vyvinula po druhé světové válce, jak trvá dodnes a jak je zamýšlena i pro budoucnost. Jeho schema poválečného vývoje světa je velmi jednoduché a je zúženo na problém komunistické agrese, trvale ohrožující v poválečném období „svobodný svět“. A odtud ona „nutnost“ globální úlohy a strategie a široké světové angažovanosti USA, které jako nejsilnější světová mocnost byly vtaženy do víru událostí v roli vůdce, garanta a spasitele „svobodného světa“.

Poválečná historie je tedy v Rostowově výkladu charakterizována jako období ko-

munistických agresí, které Rostow shrnuje do dvou komunistických ofenzív: první byla Stalinova ofenzíva v letech 1946 — 1949 a druhá Chruščovova ofenzíva v letech 1957 — 1961, to znamená po vypuštění prvního sputníku.

Přítom je příznačné, že do těchto komunistických ofenzív a agresí Rostow zahrnuje prakticky všechny sociální, politicky pokrokové a národně osvobozené akce, ať jakkoli v té či oné zemi vyrůstaly čistě z domácích kořenů a podnětů, ať je jakkoli historicky jasné, že je neřídila „tajemná ruka Moskvy“. Do komunistických agresí a ofenzív Rostow hladce započítává poválečné události v Řecku, růst vlivu komunistů ve Francii, rozšíření socialismu v Koreji a Vietnamu, národně osvobozené akce. Pojem komunistická agrese je v Rostowově politickém myšlení bezbřehý a lze jej proto libovolně použít na jakékoli hnutí a na jakoukoliv akci ve světě, nepřijemnou Washingtonu. A hlavně — lze jím zdůvodnit globální strategii a všudypřítomnou mocenskou presenci USA ve světě a všechny ony početné akty amerických intervencí ve světě po druhé světové válce, při nichž se, kupodivu, ani v jednom případě nestřetly Stalinovy a Chruščovovy ofenzívní a agresivní síly s americkými „ochránci“, avšak jimiž se právě Američané vypořádávali na cizím území s domácími pokrokovými silami.

Za zvlášť významný úspěch americké politiky maření komunistických agresí považuje Rostow vyřešení krize v karibské oblasti v r. 1962, zakončené odvezením sovětských „útočných“ raket z Kuby, neboť USA tehdy jasně prokázaly, že mají odvahu vystoupit proti jakémukoliv komunistickému pronikání — i za cenu riska jaderné války. To mělo podle Rostowa dvojí výsledek: komunisté se přesvědčili, že americké odhodlání ubránit „svobodný svět“ je pevné a že jejich taktika nukleárního vydírání je neúčinná; současně to přesvědčilo a upevnilo západní aliance, neboť garancie USA se ukázaly spolehlivé. A to zároveň vedlo k tomu, že jedna fáze studené války — a to nebezpečná fáze — zásluhou Američanů skončila a mohlo dojít ke zmírnění napětí.

Když Rostow takto vyložil „historické“ pozadí amerického globálního postavení ve světě, vysvětluje v další části knihy vlastní globální strategii USA.

Současná americká strategie na světové scéně má podle Rostowa pět základních dimensí.

Prvním strategickým cílem USA je upev-

nit svazky USA s průmyslově vyspělými národy Severu, tj. se západní Evropou, Kanadou a Japonskem. Druhým strategickým cílem USA je podporovat modernizaci rozvojových národů, tím upevnit jejich národní hrdost a nezávislost, to znamená vymanit je ze svodů komunismu. Za třetí je nutno vybudovat nové vztahy mezi vyvinutým Severem a nerozvinutým Jihem, nahradit tak staré koloniální vztahy mezi vyspělým kapitalistickým světem a bývalou koloniální sférou. Čtvrtou dimensí globální strategie USA je náležité řešení vojenského aspektu této strategie, která musí odpovídat na strategii a taktiku soudobého komunismu, jenž se vyhýbá přímé konfrontaci s hlavními silami USA a „svobodného“ světa a vyhledává zvláštní místa zranitelnosti „svobodného“ světa. USA nemohou vyloučit ani možnost přímého napadení USA a jiných silných pozic „svobodného“ světa, a proto musí vytvořit celé spektrum vojenské síly, citlivé a pružně řízené, schopné pokrýt všechny oblasti „svobodného“ světa, vytvořit vojenské obklopení komunistického světa a minimalizovat komunistické pronikání. Pátým elementem globální strategie USA je jejich postoj vůči národům, které jsou nyní pod nadvládou komunistů. Rostow klade otázku: Spokojí se USA pouze s odrážením komunistického pronikání? Smíří se s trvalým rozdělením planety? A na tyto otázky dává sebejistou odpověď: Historie jde jistě naším směrem, cestami demokratického kapitalismu. Na důkaz toho uvádí, že americký příklad státu všeobecného blahobytu se ukázal nikoliv ojediněle historickým jevem, ale jak ukazuje Evropa a Japonsko, obecným příkladem životnosti demokratického kapitalismu. Jako další důkaz uvádí, že komunistické metody modernizace rozvojového světa se neosvědčily, jak dokazuje příklad Číny, Koreje a Kuby, nehledě k tomu, že rozvojová oblast tíhne k nezávislosti. A konečně, říká autor, komunisté sami jsou uprostřed postupující velké historické krize.

Po zhodnocení těchto pěti elementů americké globální strategie staví Rostow problém užití síly a diplomacie, tedy problém prostředků a nástrojů americké globální strategie, a dochází k závěru, že s přihlédnutím k uvedeným elementům je možno v současné době považovat za hlavní realitu kontrolované a omezené konfrontace, při nichž USA mohou použít celé spektrum přiměřených nukleárních, konvenčních a protipartyzánských prostředků, nebojíce se však ani použít mohutnou nukleární sílu, jestliže by šlo

o ochranu vitálních zájmů Západu. To vyžaduje, aby civilní a vojenské nástroje americké strategie pracovaly v největší důvěrnosti a ve vzájemném respektu, aby v americké globální strategii byly harmonicky používány nástroje i diplomacie i síly.

V závěru partie o globální strategii Rostow polemizuje s těmi kritickými hlasy v americké veřejnosti, které jsou znepokojeny touto globální strategií USA.

V třetí části knihy se Rostow zabývá americkým postojem k atlantickému společenství. Po historickém přehledu jeho vývoje uzavírá, že jen atlantické společenství, jehož je spojená Evropa integrální součástí, je schopné zachovat zájmy a hodnoty západní civilizace. V této souvislosti pak Rostow vyčítá mezinárodní politice USA mezi dvěma světovými válkami, že USA, tím že se nezapojily do Společnosti národů a že neučinily svou presenci a vojenský potenciál stálým faktorem v kalkulacích o evropské bezpečnosti, pomohly vytvořit situaci, která Hitlerovi umožnila snít o německém ovládnutí Evropy a evropském ovládnutí světa.

Tento omyl minulé americké politiky USA nyní napravily a přispěly k základní změně NSR: „Věřím, že Němci a německá politika zůstanou loajální ke koncepcím evropské jednoty a atlantického partnerství a ke kolektivní obraně hodnot západní civilizace.“

Rostow se tu zabývá rovněž problémem vztahů mezi vyspělými zeměmi Severu a rozvojovými zeměmi Jihu. Silně zdůrazňuje, že USA jsou odhodlány a zavázány podporovat proces modernizace rozvojových zemí.

Na prvním místě však ho zajímá otázka strategická a v té souvislosti se zevrubně věnuje odhalování toho, jak komunisté chtějí využít zmatků, které jsou nevyhnutelně spojeny se složitou problematikou modernizace rozvojových zemí.

Rostow obviňuje komunisty z postranních zájmů, z podněcování nacionalismu a regionálních konfliktů v rozvojevém světě; z využívání konfliktů a zmatků, spojených s emancipačními snahami rozvojových národů.

A převrací logiku dějin, když říká, že proti takovým komunistickým agresím v rozvojových oblastech Američané vedou boj, jako v Koreji, Laosu, Kongu, Vietnamu a jinde.

Tedy v této partii věnuje Rostow daleko rozsáhlejší pozornost komunistům než samým rozvojovým zemím. Přece však končí některými ekonomickými radami

rozvojovým zemím — nikoliv nezajímavými — jak zajistit hospodářský rozběh ne zanedbáváním, ale naopak rozvojem zemědělství a opatřeními k vytvoření vlastního národního trhu.

Ve čtvrté, závěrečné části knihy shrnuje Rostow problém vztahů Východ — Západ. Znovu rekapituluje známé vývoody americké propagandy v ochraně „svobodného“ světa, zdůrazňuje, že nebezpečí komunistické expanze trvá a vyhlídky na mír jsou tedy spojeny se silou a jednotou Západu.

Pak se zabývá „rozkladným“ pohybem v komunistickém světě (nacionalismus v Číně, ve východní Evropě a v samém Sovětském svazu, obtíž hospodářské výstavby).

Závěrem je možno říci, že práce *View from the Seventh Floor* je četbou značně neutěšnou, že kniha se pohybuje v začarovaném kruhu mocensko-politických, mocensko-vojenských a mocensko-hospodářských úvah o tom, kdo s koho v nesmířitelném boji. Myšlenka mírového soužití a spolupráce mezi různými společenskými systémy se tu dostává zcela na okraj, ba není tu pro ni vůbec místa. U vědce Rostowova druhu by se dal předpokládat objektivnější a pozitivnější přístup k problémům lidstva a jeho perspektivám. Bohužel, kniha je toho opakem. Nepochybně proto, že tu objektivní a konstruktivní pohled badatele ustupuje skutečně omezenému a zaujatému pohledu ze sedmého patra instituce, jejíž činnost v poválečné historii světa měla a má značné neblahé důsledky.

Nejnovější práce z roku 1967 má slibný název *The Great Transition: Tasks of the First and Second Postwar Generation*. (Velký přechod: úkoly první a druhé poválečné generace). Tato stať svědčí o tom, že přece jen v uplynulých letech došlo, ne-li k podstatnějšímu obratu, tak aspoň k pohybu v myšlení těch, kdo se v USA zabývají zahraniční politikou.

Uvedená Rostowova stať se sice koženě drží onoho zjednodušeného a jednostranného hodnocení poválečného období, jak jsme se o tom zmínili v předcházejících poznámkách, ale jeho úvahy o globální strategii USA se nyní značně přesunují od vojenských a mocenských aspektů k aspektům politickým a hospodářským.

Rostow však na rozdíl od svých dřívějších pesimističtějších úsudků dochází

k tomu, že „zmenšily-li se agresivní impulsy u technologicky vyspělého Sovětského svazu a většiny méně vyvinutých národů, mohli bychom v příští generaci pokročit od maření agrese a odstraňování různých nepřátelství k urovnání, smíření a spolupráci, což již je předmětem politiky Západu vůči Sovětskému svazu, vůči východní Evropě a vůči kontinentální Číně“.

A právě v souvislosti s těmito problémy světové hospodářské spolupráce a v souvislosti s potřebou organizované interdependence světového společenství se Rostow zabývá silicím světovým fenoménem, jímž je regionalismus; tento jev má samozřejmě výraznou souvislost s globální strategií USA.

Rostow pak charakterizuje, jak tento nový jev si neodbytně razí cestu v Evropě, Latinské Americe, Asii a Africe na základě objektivních politických a hospodářských impulsů a jak je důležité, aby tíhnutí k regionalismu se vyrovnávalo na jedné straně s úzce omezenými národními zájmy národů jednotlivých oblastí a na druhé straně s imperativem široké světové interdependence.

Nás samozřejmě nejvíce zajímá Rostowovo hodnocení problémů evropského regionalismu, který se podle něho musí vyrovnat s trojím dilematem. Za prvé Evropa musí najít přechod od poválečné závislosti na USA k organizaci poskytující jí větší hlas při rozhodování o svém vlastním osudu. Zároveň si však Evropa musí uvědomit, že na neurčitou dobu je interdependence mezi západní Evropou a USA ve vojenských, hospodářských a jiných otázkách nezbytná. Za třetí si musí důsledně uvědomit fakt, že národní státy Evropy — byť padesátimilionové — nemohou jednotlivě řešit určité druhy technologie, nemohou vytvářet rozsáhlé investice a rozvíjet široký trh. Nemohou tedy být efektivním partnerem USA a rovnocenným účastníkem při řešení problémů vztahů Východ — Západ a Sever — Jih.

Rostow však v tomto silicím regionalismu nevidí důvod, proč by USA měly zmenšit svoji globální úlohu, nebo se dokonce vrátit ke svému dřívějšímu tradičnímu izolacionismu. Naopak, regionalismus mají využít k ulehčení svého „bfemene“, nahradit jím nerovnoprávné bilaterální svazky se svými početnými malými spojenci, využít regionalismu k snadnějšímu plnění své globální úlohy.

Rostow se pak zabývá v další části této, původně, přednášky tím, jaké klíčové problémy, zbylé ze studené války, je třeba

ještě řešit, má-li být vytvořeno něco jako opravdová světová společnost.

Na prvním místě je to potřeba ukončit rozdělení Německa a Evropy, což je možné jen postupným vytvářením příznivého ovzduší a zmenšováním konfrontací mezi Východem a Západem. To pak umožní řešit problém Německa mírovou cestou.

Druhým klíčovým problémem je zastavit závody v nukleárním zbrojení a dosáhnout dohody o nerozšiřování jaderných zbraní.

A konečně pokud jde o Čínu, je třeba dosáhnout toho, aby se soustředila na problém hospodářského rozvoje spíše než na ambiciósní snahy o rozšíření komunistické moci.

V závěru přednášky pak Rostow shrnuje, jaké historické možnosti za této měnící se situace stojí před druhou poválečnou generací, jaké úkoly by měla tato generace řešit:

1. dát se na cestu od pouhého zadržování agresí ke všeobecnému urovnání, usmíření a kooperaci,
2. vyřešit problémy růstu v rozvojových zemích a spolu s tím problém populace a výživy v těchto oblastech,
3. upevňovat a konsolidovat hnutí směrem k regionalismu stejně jako globální kooperační akce na poli pomoci, obchodu, peněz, techniky,
4. vykročit směrem k likvidaci klíčových otázek války v Evropě, ke kontrole zbraní a zároveň umírnit Čínu a přivést ji do normálního vztahu k Asii a světu vůbec.

Rostow se však nemohl vyhnout tomu, aby se nedotkl problému války ve Vietnamu. Neboť je jaksi zřejmé, že do jeho vize usmířeného a mírového světa se americká agrese ve Vietnamu pramálo hodí. Rostowovy argumenty, jimiž americkou agresi ve Vietnamu „vysvětluje“, jsou značně omšelé. Je to prý jednak americký závazek v rámci smlouvy o SEATO

o obraně před společným nebezpečím agrese, vedené prostředky ozbrojeného útoku. Je to dále porušování smlouvy z r. 1962, podle níž se Hanoj zavázala nepronikat vojensky přes Laos. Je to i „potřeba“, aby USA dokázaly, že své závazky vůči svým spojencům plní jak v Evropě, tak i v Asii. A konečně Rostow odpovídá i četným kritikům americké politiky ve Vietnamu a brání se výtce, že Američané provádějí staromódní politiku a nacpák obviňuje Hanoj, že její koncepce dosáhnout tzv. válkou za národní osvobození kontroly nad národy jihovýchodní Asie násilím, je staromódní.

Je však zřejmé, že i Rostow si uvědomuje nevěrohodnost svých vizí, předkládaných světu, potvrď-li americká agrese ve Vietnamu: „Boj ve Vietnamu může být poslední velkou konfrontací poválečného období... Vietnam může být závěrem jedné kapitoly v moderní historii a úvodem k jiné.“

Rostowovy práce ukazují dvě věci: Za prvé, jak činitelé první poválečné americké generace — a mezi ně Rostow nepochybně patří, byt' zřejmě aspiruje na to, aby byl mluvčím dokonce i druhé generace a aby jí vytyčoval úkoly — hluboko vězí svými kořeny v bludných kruzích antikomunistických schemat padesátých let. Za druhé však zároveň ukazuje, že neodbytnost světové reality a vývojových trendů si nalézá cestu i do úvah těchto lidí, což se v těchto úvahách, ať už jakkoli zkresleně, přece však realističtěji než dosud odráží. Zbývá otázka: Budou mít tito lidé odvahu a sílu jít dál, nebo naplnění úkolů „velkého přechodu“ čeká až na opravdu novou „druhou poválečnou generaci“?

JAROSLAV LENERT

USA A VIETNAMSKÁ VÁLKA

J. William Fulbright, *The Arrogance of Power*, New York 1966, 264 str.

Poslední kniha předsedy zahraničního výboru Senátu Kongresu Spojených států amerických J. Williama Fulbrighta, nazvaná *Nadutost moci*, je starostlivým zamyšlením jednoho z vedoucích činitelů Kongresu nad cestou, po které se v posledních letech ubírá americká zahraniční politika, nad jejími filosofickými,

politickými a psychologickými principy. Jistě nelze podezírat senátora Fulbrighta, který již od roku 1943 stojí v čele tohoto důležitého senátního výboru a spolupracoval s pěti presidenty a osmi státními tajemníky, kteří se vystřídali v provádění zahraniční politiky USA, ze zvláštních sympatií k našemu světu a myšlenkám,